

NASTOLATEK Z AAC

Relacje, szkoła, Internet i dorastanie

1. Nastolatek to nie „duże dziecko”

Wokół AAC bardzo dużo mówi się o wczesnym dzieciństwie. I dobrze, bo wczesne wsparcie jest ważne. Ale przez to czasem gubi się jedna rzecz: nastolatek korzystający z AAC nie przestaje być nastolatkiem tylko dlatego, że komunikuje się inaczej. Nadal ma swoje kompleksy, zainteresowania, sympatie, kryzysy, marzenia, potrzebę prywatności i potrzebę bycia traktowanym poważnie.

Najnowszy przegląd dotyczący przejścia do dorosłości u młodzieży z complex communication needs pokazuje, że ten etap wiąże się z realnymi barierami: niskimi oczekiwaniami otoczenia, brakiem programów wspierających przejście do dorosłości, ograniczeniami w literacy i niewystarczającym wsparciem społecznym. Jednocześnie czynnikami pomagającymi są m.in. organizacyjne wsparcie, programy przejściowe i sieci wsparcia społecznego.

2. AAC w wieku nastoletnim powinno dorastać razem z człowiekiem

To, co działało u małego dziecka, nie zawsze wystarczy nastolatkowi. Słownictwo, układ systemu, tematy rozmów i cele komunikacyjne muszą rosnąć razem z nim. Nastolatek potrzebuje nie tylko słów typu „chcę”, „pomóż” i „koniec”, ale też języka do opinii, relacji, tożsamości, szkoły, przyszłości, ciała, granic, Internetu i codziennych spraw, które dla młodych ludzi są naprawdę ważne.

Case study o dorastaniu z AAC w cyfrowym świecie pokazało, że przy odpowiednim wsparciu możliwy jest rozwój językowy, społeczny i poznawczy na przestrzeni wielu lat, a technologie mobilne i inteligentne urządzenia mogą wzmacniać uczestnictwo oraz codzienne funkcjonowanie. To ważne, bo pokazuje, że AAC w wieku nastoletnim nie powinno być zamrożone na poziomie wczesnoszkolnym.

3. Szkoła to nie tylko nauka, ale też wizerunek i przynależność

Dla nastolatka szkoła to nie tylko lekcje. To też miejsce, w którym buduje się pozycję w grupie, przeżywa zawstydzenie, porównuje się z innymi i sprawdza, „kim się jest”. Dlatego AAC w szkole nie może działać wyłącznie jako narzędzie do odpowiadania nauczycielowi. Musi działać też na korytarzu, przy stoliku, w żartach, w napięciach i w zwykłych rozmowach.

Badania o przyjaźniach osób korzystających z AAC pokazują, że relacje rówieśnicze są ważne, ale często kruche i utrudnione przez bariery komunikacyjne oraz środowiskowe. Z kolei przeglądy interwencji rówieśniczych wskazują, że odpowiednio wspierane interakcje z rówieśnikami mogą poprawiać udział społeczny i komunikację.

To oznacza jedno: jeśli chcemy wspierać nastolatka z AAC, musimy myśleć nie tylko o terapii, ale też o reputacji, komforcie społecznym i zwykłej przynależności do grupy.

4. Internet i social media to też prawdziwe życie

Dla dzisiejszych nastolatków relacje nie kończą się po wyjściu ze szkoły. Dzieją się też w telefonie, na czacie, w komentarzach, na Instagramie, TikToku czy Discordzie. Młodzież korzystająca z AAC również chce tam być. Badanie z 2019 roku o doświadczeniach młodych osób używających AAC w mediach społecznościowych pokazało, że przestrzeń online może wspierać udział społeczny, szczególnie gdy młodzi ludzie mają odpowiednie wsparcie i dostęp do technologii. Także przeglądy o ICT i młodzieży z niepełnosprawnościami wskazują, że technologie mogą wzmacniać uczestnictwo społeczne, jeśli są spersonalizowane i wspierane przez otoczenie.

To bardzo ważne, bo czasem dorośli nadal myślą o AAC tylko w kategoriach szkoły i terapii. A nastolatek potrzebuje także możliwości odpisania komuś, wejścia w grupę, wysłania reakcji, napisania żartu, pokazania swojej estetyki i uczestniczenia w kulturze online. To nie są dodatki. To jest część dorastania.

5. Prywatność, granice, sprawczość

Im ktoś jest starszy, tym bardziej potrzebuje nie tylko komunikacji, ale też prawa do prywatności i decydowania o sobie. Nastolatek z AAC powinien mieć możliwość powiedzenia:

- „nie chcę”,
- „to moja sprawa”,
- „nie mów za mnie”,
- „zaraz odpowiem sam”,
- „nie pokazuj tego”,
- „to mnie zawstydza”.

W badaniach o doświadczeniach dorosłych i starszych użytkowników AAC wyraźnie wraca temat tożsamości, godności, sprawczości i tego, jak ważne jest traktowanie komunikacji jako części autonomii, a nie tylko funkcjonalnego zadania.

6. O czym powinien mówić system AAC nastolatka?

Powinno w nim być miejsce na:

muzykę, seriale, plotki, wygląd, zmęczenie, stres, egzaminy, przyjaźnie, zauroczenia, granice, marzenia, przyszłość, samodzielność, głupie żarty, irytację i własne zdanie.

Brzmi banalnie, ale właśnie tutaj często widać, czy system „żyje”, czy tylko istnieje. AAC, które nie dojrzeła razem z człowiekiem, zaczyna go uwierać.

Zakończenie

Nastolatek z AAC nie potrzebuje tylko „pomocy w komunikacji”. Potrzebuje też prawa do bycia nastolatkiem w pełnym sensie tego słowa: z własnym zdaniem, własnym stylem, własnymi ludźmi i własną przyszłością. Dobre AAC nie zatrzymuje kogoś w dziecięcych komunikatach. Dobre AAC dorasta razem z nim.